

Nr 106.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1918 kl. 4 e. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående
anläggning av ny docka vid flottans station i Stockholm
m. m. jämte i ämnet väckta motioner. (1:a avd.)*

I en den 22 februari 1918 dagtecknad, till riksdagen avlåten proposition (nr 102), vilken hänvisats till förberedande behandling av statsutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels — under förutsättning att Stockholms stadsfullmäktige genom beslut, som vinna laga kraft, före den 1 juli 1918 godkänna i statsrådsprotokollet omförmälda tre avtal av den 7 april 1916 med tillägg den 7 maj 1917, den 12 mars 1917 och den 19 januari 1918 — för sin del gilla berörda avtal;

dels medgiva, att för anläggning av ny docka jämte verkstad m. m. må tagas i anspråk mark å Beckholmen till den omfattning, som finnes angiven i ett i statsrådsprotokollet förordat förslag;

dels föreskriva, att på det sätt och för det ändamål, som i statsrådsprotokollet angives, skall bildas en fond, benämnd Stockholms varvs byggnadsfond;

dels ock medgiva, att Kungl. Maj:t må för utförande av arbeten, som ingå i förutnämnda förslag, disponera ej mindre de av 1914, 1915 och 1916 års riksdagar till ny docka jämte verkstad avsatta medel, 1,400,000 kronor, än även det belopp av 100,000 kronor, varmed försäljningssumman för i statsrådsprotokollet angivna två områden vid Kaknäs överstiger köpeskillingen för i samma protokoll omförmält område i Djurgårdsstaden och för Beckholmen, med rätt för Kungl. Maj:t att låta påbörja arbetena redan under innevarande år.

Beträffande utredningen i ämnet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

Vidare har i tre särskilda, i anledning av förevarande proposition inom andra kammaren av herr *K. A. Tengdahl* väckta motioner hemställts,

i motionen nr 331, att riksdagen måtte besluta att vid bifall till kungl. propositionen nr 102 den i bil. B föreslagna överenskommelsen med Stockholms stad skall anses godtagen endast med uteslutande av punkt 7:o);

i motionen nr 332, att riksdagen måtte besluta, att vid bifall till kungl. propositionen nr 102 i överenskommelsen Bil. C punkt 5:o) skall anses godtagen med följande ändrade lydelse: »— — — — — marken får av staden disponeras endast för fortsatt utvidgning av Stockholms stads hamnanläggningar och därmed sammanhängande eller annat stadens eget ändamål»; samt

i motionen nr 333, att riksdagen måtte besluta, att vid bifall till kungl. propositionen nr 102 den däri föreslagna docka å Beckholmen skall utföras enligt i Bil. E till propositionen angivet Alternativ II.

Beträffande de skäl motionären anfört till stöd för sina framställningar får utskottet hänvisa till motionerna.

Med hänsyn framför allt till nödvändigheten att bereda dockningsmöjlighet för pansarbåtar av Sverige-typen avsattes vid 1914 års senare riksdag av värnskattemedel ett belopp av 300,000 kronor för anläggande av ny docka jämte en mindre verkstad vid flottans station i Stockholm; och uttalade riksdagen därvid, att riksdagen förutsatte att i sinom tid få tillfälle träffa avgörande i fråga om platsen för den nya dockan. För samma ändamål avsattes, likaledes av värnskattemedel, vid 1915 års riksdag 750,000 kronor och vid 1916 års riksdag 350,000 kronor. Summan av de sålunda avsatta beloppen, 1,400,000 kronor, beräknades utgöra totalkostnaden för ifrågavarande anläggning.

Arbetena å omförmälda docka blevo emellertid icke igångsatta. Den närmaste anledning härtill var, att den icke avgjorda frågan om platsen för dockans förläggning ansågs sammanhänga med det uppkomna spörsmålet om förflyttning eller utvidgning av flottans station i Stockholm. Utredningen av detta spörsmål, föranledd av skrivelse från 1916 års riksdag, uppdrogs den 14 juni 1916 åt en kommitte, 1916 års flottstationskommitté, vilken, efter omprövning av särskilda uppgjorda förslag om flottstationens förläggning till olika platser, i avgivet betänkande uttalade såsom sin åsikt, att stationen borde förbliva i Stockholm.

På grundvalen av kommitténs betänkande avlät Kungl. Maj:t den 27 april 1917 proposition (nr 296) till riksdagen. Enligt denna pro-

position skulle flottstationen fortfarande vara förlagd till sin nuvarande plats samt där undergå den utvidgning och modernisering, som ansågs vara av förhållandena betingade. En förutsättning för det i propositionen framlagda förslaget var godkännande av två preliminärt uppgjorda, här nedan närmare omförmälda avtal rörande markförvärv för stationen, träffade, det ena mellan delegerade för kronan och Stockholms stad den 7 april 1916 och det andra mellan nämnda kommitté och representanter för staden den 12 mars 1917. Enligt förslaget skulle en dockanläggning, motsvarande den, varom nu är fråga, anordnas genom utvidgning till vissa angivna dimensioner av den å Beckholmen å Södra Djurgården befintliga västra dockan. Riksdagen fann emellertid nämnda proposition icke för det dåvarande böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Den fortsatta utredningen av flottstationsfrågan hänsköts sedermera till 1917 års flottstationskommitté, som enligt beslut av flertalet ledamöter framlade förslag om anläggande av en flottstation vid Skuggan å fastlandet vid Lilla Värtan. Ut i avgiven reservation uttalade emellertid två av kommitténs ledamöter såsom sin mening, att flottans station i Stockholm borde bibehållas å dess nuvarande plats samt att stationen borde utvidgas och moderniseras i huvudsaklig överensstämmelse med det av kommittén till prövning upptagna, men av kommitténs majoritet sedermera icke förordade Stockholmsförslaget, dock att i en första byggnadsperiod endast borde ingå, jämte markförvärv och dockbyggnad, anordningar i viss mindre omfattning än i nämnda förslag förutsatts.

Vid föredragning av femte huvudtiteln av den till innevarande års riksdag avlätna propositionen angående tilläggsstat för år 1918 yttrade departementschefen (under punkt 9) uti föreliggande fråga, att han visserligen icke funne förslag i flottstationsfrågan böra för närvarande för riksdagen framläggas, men å andra sidan ansåge, att 1914 års senare riksdags beslut angående anläggande av en ny docka vid flottans station i Stockholm för större fartyg nu borde till gagn såväl för flottan som handelssjöfarten fullföljas samt att i samband därmed en modernisering av det till nämnda station hörande varvet borde vidtagas och möjlighet beredas till sådan utvidgning av detsamma, som för åstadkommande av en rationell varvsdrift kunde utan större ekonomiska uppoffringar från statsverkets sida åvägabringas. I detta sammanhang erinrade departementschefen, hurusom han i enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande utsett två personer att såsom delegerade förhandla med vederbörande representanter för Stockholms stad i fråga om upplåtelse för omförmälda ändamål av mark m. m.

Uti förevarande proposition har departementschefen nu närmare utvecklat skälen för att frågan om anläggande av ny docka vid flottans station i Stockholm upptagits till behandling vid innevarande års riksdag. Därvid har departementschefen till en början framhållit angelägenheten av att utan ytterligare dröjsmål möjlighet bereddes för dockning å rikets ostkust av pansarbåtar av Sverigetypen, vilka fartyg för närvarande kunde inom landet intagas i docka endast vid Karlskrona, Malmö och Göteborg. Men vidare har departementschefen erinrat om handelssjöfartens alltmer framträdande intresse av att en större docka bleve anlagd i Stockholms närhet, och i detta sammanhang framhållit såsom en oundgänglig följd av den utav Stockholms stadsfullmäktige beslutade anläggningen av en djuphamn vid Lindarängen, att dockningsmöjligheter i Stockholms närhet bereddes de stora fartyg, som komme att angöra denna djuphamn.

Beträffande behovet av en modernisering av det till flottans station i Stockholm hörande varvet har vid flera olika tillfällen framhållits, hursom verkstäderna vid flottans härvarande varv och därmed förbundna anordningar vore i hög grad otillfredsställande samt att under nu rådande förhållanden en ekonomisk varvsdrift därstädes icke läte sig genomföra. Sålunda yttrade dåvarande departementschefen i statsverkspropositionen till 1916 års riksdag, att en av varvsmyndigheterna under år 1915 verkställd utredning ytterligare bekräftat det kända sakförhållandet, att verkstädernas vid härvarande varv kapacitet ingalunda motsvarade de krav, vilka måste uppställas för att den del av flottan, som vore hänvisad till detta varv för underhåll och reparation, skulle kunna hållas i full krigsberedskap. Olägenheterna härav hava blivit alltmer kännbara. Så måste för närvarande en del arbeten, vilka eljest kunnat utföras å varvet, verkställas på privata verkstäder och varv mot ersättning, som ofta särskilt med hänsyn till arbetenas brådskande beskaffenhet bliver oskäligt dryg.

För åvägabringande av förbättring i dessa otillfredsställande varvsförhållanden hava till vissa tillbyggnads- och omändringsarbeten beviljats, av 1916 års riksdag 85,900 kronor och av innevarande års riksdag å tilläggsstat för år 1918 41,000 kronor.

De sålunda vidtagna anstalterna hava emellertid befunnits otillräckliga, och i sammanhang med anläggandet av en ny docka har därför vissa mera genomgripande åtgärder till varvsdriftens ordnande ansetts böra företagas.

Utgångspunkten vid lösandet av nu föreliggande båda frågor hava varit ovanberörda båda preliminära markavtal med Stockholms stad.

Uti det mellan delegerade för kronan och Stockholms stad den 7 april 1916 slutna avtalet tillförsäkras staden mot en summa av 600,000 kronor rätt till tidigare tillträde till det vid Lilla Värtan belägna s. k. Lindarängsområdet, varjämte staden för en summa av 1,000,000 kronor inköper ett därintill liggande område om 77,000 kvadratineter. Nämnade båda belopp, tillhopa 1,600,000 kronor, skola betalas i poster om 160,000 kronor årligen under tio år. Staden åter överlåter till kronan utan särskild ersättning de intill Stockholm belägna Fjäderholmarna med staden tillhöriga, därstädes befintliga byggnader ävensom strand- och vattenrätt. Dessa holmar få endast användas för hamn jämte upplags- och byggnadsplatser m. m. i sammanhang med förflyttning av flottans station i Stockholm. Enligt avtalet överlåtes äganderätten till holmarna först sedan Kungl. Maj:t och riksdagen fattat beslut om dessa holmars användning för nyss angivna ändamål.

Genom tillägg av den 7 maj 1917 är därjämte föreskrivet, att kronan efter tillträddandet av Fjäderholmarna skall anses innehava dessa holmar med allenast nyttjanderätt, till dess antingen vederbörligt beslut blivit fattat om deras användande för avsett ändamål eller kronan lämnat staden underrättelse om att de icke komma att användas för detta ändamål; för sistnämnda fall skola holmarna med därå uppförda byggnader omedelbart avträdas till staden mot det att staden i stället erlägger visst kontant belopp.

Enligt det mellan 1916 års flottstationskommitté och representanter för Stockholms stad den 12 mars 1917 slutna avtalet jämte en den 19 januari 1918 på grundval av detta avtal mellan förutnämnda av departementschefen utsedda båda delegerade och representanter för staden träffad preliminär överenskommelse om ytterligare markförvärv m. m. försäljer staden för en köpeskilling av 7,000,000 kronor till kronan dels ett område i den s. k. Djurgårdsstaden och dels hela Beckholmen. I köpet ingå, förutom en del byggnader, de å Beckholmen belägna båda dockorna, vilka emellertid till och med år 1930 äro upplåtna till enskilt bolag för en årlig hyresavgift av allenast 2,000 kronor. Kronan å sin sida försäljer för en sammanlagd köpeskilling av $(5,000,000 + 2,100,000)$ 7,100,000 kronor två intill varandra gränsande områden vid Kaknäs, vilka områden få av staden användas endast för fortsatt utvidgning av Stockholms stads hamnanläggningar och därmed sammanhängande ändamål. Sistnämnda båda områden få av kronan disponeras under 20 år, dock med rätt för staden att tidigare tillträda viss del av desamma. Staden medger vidare för sin del, att nu befintliga allmänna farled mellan Skeppsholmen och Galärvarvet får av kronan avstängas, vilket ansetts kunna ske

genom anläggande av en bank tvärs över farleden. Därest dylik avstängning sker, är kronan skyldig *dels* att samtidigt borttaga Skeppsholmsbron, *dels* ock att såsom ersättning för den genom farledens avstängning vållade försämring av hamnförhållanden till staden utgiva 1,000,000 kronor, vilken summa erlägges i poster av 100,000 kronor årligen. Kronan åter medgiver, att dockorna å Beckholmen fortfarande få, i den mån de ej äro upptagna av kronans fartyg, användas för besiktning och reparation av fartyg, ej tillhörande marinen, efter av Kungl. Maj:t fastställd taxa.

Avtalet av den 12 mars 1917 äger giltighet endast under förutsättning att avtalet av den 7 april 1916 varder å ömse sidor godkänt.

På anförda skäl har departementschefen funnit, att frågan om anläggande av en docka vid flottans station i Stockholm bör lösas på sådant sätt, att en ny docka bygges å Beckholmen bredvid de därstädes nu befintliga dockorna och väster om dessa samt att dockan erhåller dimensionerna $125 \times 20 \times 8$ meter, men, för att underlätta framtida utvidgningar, med portöppning byggd för 24 meters bredd och 9 meters djup. I sammanhang därmed borde till varvsdriftens förbättrande anläggas en ny plåtslagarverkstad, försedd med tidsenliga arbetsmaskiner. Ett av förutnämnda båda delegerade i enlighet härmed uppgjort, såsom alternativ III betecknat förslag, omfattande jämväl ny plåtslagarverkstad och övriga i samband med dockbyggnaden erforderliga anordningar, har beräknats betinga en kostnad av 4,341,000 kronor, därvid själva dockanläggningen med pumphus och pumpar skulle medföra en utgift av 1,862,000 kronor. I totalsumman ingår ett belopp av 80,000 kronor, utgörande den beräknade kostnaden för de i den s. k. Djurgårdsstaden och å Beckholmen befintliga, nu förvärvade bostadsbyggnadernas iordningställande till bostäder åt varvspersonalen.

Emellertid hava delegerade ansett, att en reduktion av totalkostnaden för ifrågavarande nyanläggningar kunde åstadkommas på sådant sätt, att av den nya plåtslagarverkstaden endast omkring $\frac{2}{3}$ uppfördes samt att den inom denna verkstad föreslagna stapelbädden för byggande av torpedbåtar och undervattensbåtar tillsvidare finge anstå, i samband varmed antalet arbetsmaskiner, som avsåges att installeras i verkstaden, kunde i någon mån minskas. Härigenom hava kostnaderna för ifrågavarande förslags genomförande ansetts kunna nedbringas till 3,754,000 kronor; och har detta reducerade förslag tillstyrkts av såväl bemälda delegerade som av marinförvaltningen.

Såsom i herr Tengdahls motion nr 333 omförmäles, hava de båda delegerade därjämte, bland annat, utarbetat kostnadsberäkning för anläggandet av en docka med dimensionerna $140 \times 24 \times 9$ meter (alternativ II). Enligt den gjorda beräkningen skulle en sådan förstoring av dockan föranleda en merkostnad av 331,000 kronor.

För beredande av medel till gäldande av vissa ersättningar för förluster, uppkomna för vissa nyttjanderättshavare m. fl. genom Lindarängs- och Kaknäsområdenas försäljning till staden, har föreslagits inrättandet av en fond, vilken under benämning »Stockholms varvs byggnadsfond» borde förvaltas av marinförvaltningen. Från fonden skulle därjämte bestridas de utgifter, som komma att föranledas av kronans övertagande av den nu till vissa enskilda personer upplåtna nyttjanderätten till de områden å Beckholmen, som för det förordade förslagets genomförande äro omedelbart erforderliga, vare sig nyttjanderättens övergång å kronan sker genom frivillig överenskommelse eller expropriation.

Till ifrågavarande fond skulle ingå det belopp av 1,600,000 kronor, som Stockholms stad enligt avtalet den 7 april 1916 har att i poster av 160,000 kronor årligen under tio år erlägga. Vidare skulle bland fondens inkomster upptagas inflytande hyresmedel från det av kronan inköpta området i Djurgårdsstaden ävensom å Beckholmen och Fjäderholmarna, efter avdrag av erforderliga underhållskostnader. I den mån fondens inkomster icke behövde tagas i anspråk till gäldande av förutnämnda ersättningar, skulle den, efter riksdagens hörande, komma till användning för byggnads- och andra dylika arbeten för flottans varv i Stockholm.

Förutom de belopp å sammanlagt 1,400,000 kronor, som tidigare avsatts till anläggande av en ny docka jämte verkstad vid flottans station i Stockholm, skulle nu för de sålunda föreslagna nyanläggningarna användas det belopp av $(5,000,000 + 2,100,000 - 7,000,000)$ 100,000 kronor, varmed försäljningssumman för de båda områdena vid Kaknäs överstiger köpeskillingen för omförmälda område i Djurgårdsstaden och för Beckholmen.

Då kostnaderna för den av departementschefen förordade planens genomförande beräknats till 3,754,000 kronor, utgör alltså det belopp, som enligt Kungl. Maj:ts förslag borde genom anslag beredas, 2,254,000 kronor. Enligt den för arbetenas utförande uppgjorda schematiska arbetsplanen skulle för åren 1918 och 1919 erfordras ett belopp av 1,200,000 kronor. Något anslag å 1919 års stat skulle sålunda i detta fall icke behöva för ändamålet äskas.

Utskottets
yttrande.

Utskottet har funnit anläggandet av den år 1914 beslutade nya dockan för Stockholms flottstation ej längre kunna utan avsevärda olägenheter uppskjutas. Vid besök å den för dockanläggningen nu föreslagna platsen på Beckholmen har utskottet funnit denna plats för avsedda ändamålet lämplig. Mot den för anläggningen uppgjorda planen och därtill hörande kostnadsberäkningar har utskottet icke haft något att erinra i vidare mån än nedan omförmäles.

Departementschefen, som icke funnit tidpunkten lämplig för framläggande av förslag i flottstationsfrågan, har dock ansett, att anläggande av en ny docka för större fartyg vid flottans station i Stockholm till gagn för såväl flottan som handelssjöfarten nu bör fullföljas samt att i samband därmed bör vidtagas en modernisering av det till stationen hörande varvet och beredas möjlighet till sådan utvidgning av detsamma för åstadkommande av en rationell varvsdrift, som kan utan större ekonomiska uppoffringar från statsverkets sida åvägbringas. Med hänsyn därtill att flottstationsfrågan, såsom utskottet här nedan vidare anför, fortfarande måste enligt utskottets mening anses öppen och oavgjord, finner sig utskottet icke nu böra taga ståndpunkt till frågan, huruvida en ytterligare utvidgning och modernisering av varvet bör komma till stånd utöver vad som föreslagits och av utskottet tillstyrkts. Skulle emellertid en sådan utvidgning och modernisering framdeles bliva beslutad, kommer den mark, som staten genom de upprättade avtalen skulle förvärva från Stockholms stad, att i detta avseende lämna mycket betydande och väsentligt ökade möjligheter till utveckling av varvsdriften. För att dessa fördelar skola kunna fullt tillgodogöras, finner emellertid utskottet det önskvärt, att åtgärder vidtagas för att de för närvarande obebyggda strandområden mellan Galärvarvet och den mark i Djurgårdsstaden, som staten genom avtalen förvärvar, komma i statens ägo, därest detta kan ske på för staten ekonomiskt tillfredsställande villkor.

Beträffande de omfattande markförsäljningarna vid Kaknäs till Stockholms stad har utskottet endast med tvekan funnit sig böra tillstyrka riksdagen att godkänna desamma, enär de blott delvis stå i samband med den föreslagna dockanläggningen. Emellertid torde ifrågasvarande områden vara behövliga för utvidgning av Stockholms stads djuphamn och sålunda med stor sannolikhet förr eller senare komma att bliva för detta ändamål av staden förvärvade. Då vidare upplåtandet av denna mark varit villkoret för att Stockholms stad till kronan överlåter områdena i Djurgårdsstaden och å Beckholmen samt tillika de uppgjorda avtalen, utom beträffande Fjäderholmarna, varom utskottet särskilt här nedan yttrar sig, synas vara för staten antagliga, har utskottet funnit sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag även i denna del.

Utskottet vill dock bestämt framhålla, att ett bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke får anses innebära ett ståndpunkttagande till frågan rörande flottstationens slutliga förläggning. Denna fråga måste fortfarande anses öppen och oavgjord.

Skulle det frandeles visa sig lämpligt, att flottstationen förflyttas från Stockholm, kunna de områden, som staten genom nu berörda avtal förvärvar, otvivelaktigt på ett ekonomiskt fördelaktigt sätt komma till användning för annat statsändamål eller ock försäljas.

Skulle åter en utvidgning av flottstationen på dess nuvarande plats ifrågakomma, måste det givetvis för staten medföra en stor fördel att hava i sin ägo de markområden, som genom avtalen förvärvats.

Med hänsyn till det gagn den föreslagna dockanläggningen, såsom tidigare anförts, kan medföra för handelssjöfarten, finner utskottet sig böra i enlighet med herr Tengdahls motion nr 333 tillstyrka, att dockan redan från början erhåller sådana dimensioner, att densamma kan fylla de större krav, som handelssjöfarten kan ställa å densamma. Utskottet föreslår därför, att dockan utföres med en längd av 140 meter, en bredd av 24 meter och ett djup av 9 meter. Till täckande av den härav för-
anledda kostnadsökningen, vilken såsom ovan nämnts beräknats till 331,000 kronor, torde vid innevarande års riksdag beviljande av något anslag icke vara erforderligt.

Beträffande herr Tengdahls motion nr 332 har utskottet funnit den förändring i avtalet av den 19 januari 1918 punkt 5:o), som däri föreslås till förmån för Stockholms stad, vara av beskaffenhet att kunna av utskottet tillstyrkas. Däremot finner utskottet icke anledning föreligga att biträda, vad herr Tengdahl i motion nr 331 föreslagit i fråga om ett eventuellt avstängande av farleden mellan Skeppsholmen och Galärvarvet.

Såsom ovan nämnts har genom avtalet med Stockholms stad den 7 april 1916 jämte tillägget till detsamma av den 7 maj 1917 gjorts vissa inskränkningar i fråga om en kronans blivande dispositionsrätt till Fjäderholmarna. Vad i detta hänseende överenskommits, anser utskottet icke böra från kronans sida godtagas, utan förutsätter utskottet att Fjäderholmarna redan i sammanhang med ett blivande slutligt avtals undertecknande övergå till kronan med full ägande- och dispositionsrätt och att ifrågavarande inskränkande bestämmelser således komma att utgå.

På grund av vad utskottet sålunda anført, får utskottet hemställa,

att riksdagen må, i anledning av förevarande proposition ävensom herr Tengdahls i ämnet väckta mo-

tioner nr 332 och 333 samt med avslag å herr Tengdahls ovanberörda motion nr 331,

a) under förutsättning att Stockholms stadsfullmäktige genom beslut, som vinna laga kraft, före den 1 juli 1918 godkänna i statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden den 22 februari 1918 omförmälda tre avtal av den 7 april 1916 med tillägg den 7 maj 1917, den 12 mars 1917 och den 19 januari 1918 med de ändringar, som ovan angivits; — för sin del gilla berörda förslag;

b) medgiva, att för anläggning av ny docka jämte verkstad m. m. må tagas i anspråk mark å Beckholmen till den omfattning, som finnes angiven i ett i statsrådsprotokollet förordat förslag;

c) föreskriva, att på det sätt och för det ändamål, som i statsrådsprotokollet angives, skall bildas en fond, benämnd Stockholms varvs byggnadsfond;

d) medgiva, att Kungl. Maj:t må för utförande av arbeten, som ingå i förutnämnda förslag, disponera ej mindre de av 1914, 1915 och 1916 års riksdagar till ny docka jämte verkstad avsatta medel, 1,400,000 kronor, än även det belopp av 100,000 kronor, varmed försäljningssumman för i statsrådsprotokollet angivna två områden vid Kaknäs överstiger köpeskillingen för i samma protokoll omförmält område i Djurgårdstaden och för Beckholmen, med rätt för Kungl. Maj:t att låta påbörja arbetena redan under innevarande år.

Stockholm den 3 maj 1918.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzelius, O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, H. F. Lamm, O. Bergqvist, C. G. Ekman, H. G. W. Wrangel, J. L. Widell, greve N. F. Posse, C. G. Österberg och C. I. Asplund samt
från andra kammaren: herrar H. Andersson i Skivarp, A. Anderson i Råstock, C. Persson i Stallerhult, J. Jönsson i Revinge, O. H:son Waldén, G. Odqvist, S. Bengtsson i Norup, K. A. Tengdahl, A. J. Andersson i Gävle, O. Nilsson i Örebro, A. Mossberg och P. A. Hansson i Stockholm:

Reservationer:

av herr *P. A. Hansson* i *Stockholm*, som anført följande:

»Departementschefen har anført, att enligt hans uppfattning en åtgärd av för vårt försvar så grundläggande betydelse som skapandet av en ny flottans huvudstation måste 'avgöras efter strategiska och militärpolitiska grunder, för vilkas bedömande fasta utgångspunkter saknas mitt under ett pågående världskrig, vars utgång och följder för vårt land omöjligt nu kunna överskådas'. Från denna utgångspunkt synes det vara angeläget, att intet nu företages, som kan vara ägnat att prejudiciera i fråga om förläggandet av en eventuell flottans huvudstation. Ett bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition förefaller emellertid komma att innebära ett avgörande i just detta avseende. Förläggandet av den föreslagna nya dockan till Beckholmen och den därmed i samband stående moderniseringen av varvet kommer otvivelaktigt att bli ett ytterligare skäl mot förflyttning av flottans station till annan plats. Sedan sålunda flottstationen starkare än f. n. knutits till den nuvarande förläggningsplatsen kan man befara, att den större flottstationen kommer att där successivt växa fram och riksdagen får icke tillfälle att pröva det stora projektet i hela dess sammanhang utan endast bitvis. Att ett bifall till den föreliggande propositionen kan medföra sådana konsekvenser bestyrkes därav, att frågan om dockbyggnaden sammankopplats med ett godkännande av de avtal angående markbyten mellan kronan och Stockholms stad, vilka upprättats i avsikt att erhålla utrymmen för förläggning av en större flottstation till Stockholm.

Här skall icke upprepas alla de skäl, som kunna anföras mot förläggning av en flottans huvudstation till Stockholm. Ett av dessa skäl är, att genom en sådan förläggning man i händelse av krig utsätter huvudstaden och särskilt områdena kring flottstationen för en synnerlig fara för fientligt bombardemang. I omedelbar närhet av nuvarande flottstation befinna sig redan museibygnader inom vars murar förvaras de mest värdefulla och i stor utsträckning fullkomligt oersättliga kultur-skatte. Dessa äro sålunda redan nu utsatta för fara av anført slag, men uppenbart är att faran växer ju mera betydande de militära anstalterna i museernas närhet bliva. Erkännes faran bör ju för övrigt strävandena inriktas på att avlägsna densamma i stället för att fast-låsa den.

I Kungl. Maj:ts proposition motiveras förslaget om anläggandet av en ny docka å Beckholmen dels med hänsyn till behovet av att bereda

flottans större fartyg dockningsmöjligheter på Ostkusten och dels med hänvisning till dockans gagn för handelssjöfarten. Rörande flottans fartyg synes frågan om dockanläggningen böra ses i samband med frågan om den lämpligaste framtida förläggningen av flottan med hänsyn till världskrigets erfarenheter. Här synes sålunda böra gälla vad departementschefen anfört rörande angelägenheten av att avvakta dessa erfarenheter. Under tiden böra flottans större fartyg utan svårigheter kunna för sina dockningsbehov hänvisas till flottans station i Karlskrona. Beträffande handelssjöfartens behov av förbättrade dockningsmöjligheter kan ifrågasättas om icke detta behov bättre kunde tillgodoses genom anläggande av ett modernt statsvarv i närmare samband med Stockholms stads stora hamnanläggningar. En utredning i detta avseende synes vara att förorda. För den, som trots allt ännu vågar hoppas på att världskrigets erfarenheter skola främja avrustningssträvandena, synes det också riktigast att den fredliga handelns intressen få bli dominerande över de militära.

För att tillmötesgå Stockholms stads intresse av att för sina hamnanläggningar snarast förvärva den mark, som beröres av de föreliggande preliminära avtalen, synes lämpligast att skilja frågan om markbytet från frågan om dockanläggningen. Därigenom skulle redan innevarande års riksdag kunna för sin del godkänna de föreliggande avtalsförslagen. Angående disponerandet av den mark, som kronan härigenom skulle förvärva, bör framdeles kunna bestämmas.

På grund av vad här anförts hemställas,

1) att riksdagen måtte besluta, att — under förutsättning att Stockholms stadsfullmäktige genom beslut, som vinna laga kraft, före den 1 juli 1918 godkänna i statsrådsprotokollet omförmälda tre avtal av den 7 april 1916 med tillägg den 7 maj 1917, den 12 mars 1917 och den 19 januari 1918 — för sin del godkänna berörda avtal, med de ändringar som av statsutskottet i förevarande utlåtande föreslagits, och

2) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition i övrigt icke måtte bifallas.»

samt av herr K. A. Tengdahl.